

Karl Barth over Kerk en Vrede

De brochure van Prof. Heering over „Karl Barth en het Oorlogsprobleem” heeft ons wel duidelijk gemaakt, dat er tussen „Kerk en Vrede” en Karl Barth grote verschillen bestaan. Dit neemt intussen niet weg, dat het altijd de moeite waard is, om naar Karl Barth te luisteren. De verschillen tussen „Kerk en Vrede” en hem mogen groot zijn, de verschillen tussen hem en het doorsnee-christendom van het Westen zijn niet minder groot.

Uit „In de Waagschaal” van 15 Februari nemen wij een gedeelte over uit het vraaggesprek, dat October 1951 in Genève met Barth werd gevoerd.

De vraag

Men spreekt druk over een kerkelijke actie ten gunste van de vrede.

Waarom zou volgens u zo'n actie moeten bestaan?

Is de eerste dienst, die de kerk aan de zaak van de vrede kan bewijzen, niet deze, dat zij orde op haar eigen zaken stelt?

Moet zij vervolgens niet werken voor het herstel van rechtvaardiger levensvoorwaarden?

Moet zij ten slotte door haar prediking niet een beetje licht brengen in de nacht, waarin alle propaganda ons heeft gebracht?

Het antwoord

De drie punten van deze vraag zijn goed. Ik kan ze over nemen. Maar laat mij dezelfde dingen een beetje anders zeggen.

Er bestaat stellig een manier waarop de kerk ten gunste van de vrede kan werken.

1. In de eerste plaats zal de kerk altijd en altijd opnieuw zich moeten inspannen om eenvoudig Kerk te zijn, Kerk van Jezus Christus en niets anders dan dat. Ik vraag me af of er in de hedendaagse wereld een andere „derde macht” bestaat dan de kerk van Jezus Christus. Als er zo iets als een „derde macht” is, kan dat alleen de kerk zijn.

Het is uitermate moeilijk iets te zeggen over haar werking (action), haar eigen plaats. Maar als er een plek is, waar de twee macht-werelden (Oost en West) van vandaag elkaar zouden kunnen ontmoeten: als er boven het strijdgewoel uit zo'n plek is — dan zou de kerk dat waarschijnlijk kunnen zijn. Zij alleen... Ik zie nl. geen enkele andere plaats tussen die twee werelden dan de kerk. Maar om dat te kunnen zijn, zal zij vóór alles Kerk moeten zijn, en niets anders. Een kerk, die nationaal gebonden is, of die met een bepaalde cultuur of beschaving is samengegroeid, of die aan een of andere ideologie vastzit, zo'n kerk kan de vrede niet dienen. Dat is onmogelijk. Want zij zou doen, wat veel kerken doen, in het Oosten, en het Westen — ongelukkigerwijs ook in het Westen — zij zou partij kiezen. Zij zou wel een koude oorlog voeren, niettemin een oorlog.

Daarom kan 't een echte stap op de goede weg zijn als weer besef ervoor ontstaat wat een vrije kerk is, vrij naar alle kanten. Die vrijheid kan niet zonder gehoorzaam-

heid, wel te verstaan: gehoorzaamheid alleen aan Jezus Christus.

2. Laat de kerk dus Kerk zijn. Kerk van God, die de soevereine Heer is zowel van het Westen, als van het Oosten; van Hem, die evenzeer de God der democraten als der communisten is. Dit houdt in, dat de kerk niet genoeg kan opkomen voor de geheel enige belangrijkheid van de mens als zodanig. De mens, en niet de dingen of de beginselen (les idées)... Heel eenvoudig: de mens.

Op dit ogenblik wordt de wereld uiteengescheurd, omdat de dingen allesoverheersend zijn: het geld, het kapitaal. En omdat bepaalde reusachtige beginselen (idées) alles te zeggen hebben, bijv. die van het Oosten, van het communisme.

Maar wat wordt temidden van dit alles van de mens? Wat hebben ze in Korea gedaan, allebei de partijen, waarlijk allebei? In naam van de vrijheid en de gerechtigheid heeft men een ruïneveld gemaakt... miljoenen doden en de mens is er vernietigd, vertrap! Korea is een sprekend voorbeeld.

Het is de taak der kerk om luidkeels uit te roepen, dat de mens belangrijker is dan de dingen en de beginselen (idées). Alle goederen der wereld, alle waarheden der wereld wegen niet op tegen één mens, tegen het leven van één enkel mens, van één klein kind.

Dat is 't, wat men vergeet en misschien heeft men 't nog nooit geweten!

De kerk is de Kerk van God — van de ware God. En zij is de kerk van de mens — van de ware mens. Aan haar de taak om de waardigheid van de mens te proclameren, waarover men zo dikwijls sprak, zonder te weten wat men zei.

Ja, de propaganda, voortspruitend uit afgoderij! (idolatries). Het is wel zonderling: in een wereld, die zowel in het Oosten als in het Westen door en door materialistisch is, zijn het afgoderijen, die met elkaar oorlog voeren!

Wat kan de kerk daarin doen? Zij zou tegenover de beginselen (idées) de Logos moeten proclameren — niet een of ander woord (non pas une logia), maar het Woord der Waarheid.

De wereld zit stikvol leugens. Dikwijls vraag ik me af waar ze het hardst aan 't liegen zijn. Men liegt aan beide kanten.

Hebt u ook niet dikwijls de indruk, dat men de kranten moe is? Zij liegen allemaal, allemaal... ook onze brave Zwitserse

kranten staan vol leugens. Men voelt iets daaronder aan het werk. Misschien dollars?

Natuurlijk, ook van het Oosten komt de propaganda. Men kan er niet meer toe komen om die te lezen. Zelfs als men met de beste wil bezielde is om die lieden te begrijpen. Zij liegen, en zij doen het nog veel rauwer dan de anderen. Daarom merken wij het bij hen scherper op dan bij alle anderen.

Tegenover deze oceaan van leugens zou men die waarheid moeten hebben, dat 2 + 2 niet 5, maar 4 is. Dat zou van alle kansels van onze kerken moeten worden verkondigd, opdat wij weer eenvoudig zouden worden, ver uit de buurt van al die Oosterse en Westerse fantasieën.

Laat de kerk oprecht (honnête) zijn. Misschien is er in het christelijk denken altijd iets onoprechts, iets onbetamelijks, iets waarin de eenvoudigheid ontbreekt; die eenvoudige aanvaarding van de tegenwoordigheid Gods en van de uiterste belangrijkheid van de mens, van de naaste... Ik voel me verplicht in dit verband een vurige bede te richten tot de oecumenische beweging: weest eenvoudiger! Weest minder diplomaten en weest meer christenen! Weest meer op de man af (plus directs)! Gij zijt kunstmatig.

De Kerk zou niet diplomatiek moeten zijn, maar glashelder; want helderheid (la clarté) is vrede.

Wij hebben een uiterst heldere en uiterst eenvoudige boodschap. Dat zou onze christelijke bijdrage aan de vrede kunnen zijn.

Natuurlijk zouden wij ons in dat geval niet kunnen voegen bij wat men de „vredebewegingen” noemt. De kerk heeft iets anders te doen.

Nederlands Christelijk Jongeren Gilde
Secretariaat: Galileistraat 46, Hilversum,
Telefoon 7465.

Beginselverklaring:

Het N.C.J.G. is op grond van God's Woord van overtuiging, dat de eisen van het Evangelie van Jezus Christus: „God lief te hebben bovenal en de naaste als zichzelf richtinggevend zijn voor ieder terrein van het leven.”

Doelstelling:

Het stelt zich daarom ten doel: a. actieve elementen der protestants-christelijke jongeren in de organisatie te verenigen; hen geestelijk, maatschappelijk en verstandelijk te vormen en in het bijzonder de vraagstukken van militarisme, kapitalisme en imperialisme, alsmede het sociale vraagstuk geregeld ernstig te bestuderen; en b. de christen-jongeren van ons land te mobiliseren in de strijd tegen de machten in het wereldleven, die de komst van het Koninkrijk Gods trachten tegen te houden, in het bijzonder de onder a. genoemde; en voorts, de jongeren tot sociaal werk te activeren.

De leden van „Kerk en Vrede” en de lezers van „Militia Christi” wekken wij hartelijk op het werk van het N.C.J.G. naar vermogen te steunen. Dit kan o.m. door het nemen van een abonnement op het maandblad „De Bries”, orgaan van het N.C.J.G. Het abonnement kost slechts f 2.— per jaar. Proefnummers, alsmede alle gewenste inlichtingen omtrent het werk van het N.C.J.G. worden U gaarne verstrekt door het secretariaat: Galileistraat 46, Hilversum, tel. 7465.

H. DAS, secr.

1 MRT. 1952

7e Jaargang no. 5

1 Maart 1952

MILITIA CHRISTI

Orgaan van de Geloofsgemeenschap
van Christen anti-militairisten

KERK en VREDE

Nederlandse afdeling van de
International Fellowship of Reconciliation

Redactie: Ds J. J. Buskes Jr., Prof. G. J. Heering, Ds M. Hinlopen, Ds J. B. Th. Hugenholtz, Ds Kr. Strijd. Eindredactie: Ds J. J. Buskes Jr., Oosterpark 45
Amsterdam O. Telefoon 53662. Administratie en advertenties: Uitg. mij. De Tijdstroom, Bagijnestraat 11, Lochem, Tel. 341 (06730), giro 60016.
Abonnementsprijs f 4.75 per jaar. (Verschijnt op de eerste en de derde Zaterdag der maand).

DE CHRISTEN EN DE OORLOG

Voor de eerste christenen was er geen oorlogsprobleem. Een christen werd eenvoudig geen soldaat. Het volgen van Christus en de militaire dienst werden onverenigbaar geacht. Men waardeerde de oorlog als volkomen in strijd met het Evangelie.

De situatie werd anders, toen het christendom staatsgodsdienst werd. Vanaf dat ogenblik, dat door Prof. Heering de zondeval van het christendom wordt genoemd, werd de oorlog een probleem voor de christenen en hij is dat gebleven tot op de dag van vandaag.

De rechtvaardige oorlog

Toen ging men spreken over rechtvaardige en onrechtvaardige oorlogen. Het Romeinse recht had dat altijd al gedaan. Maar het standpunt van het Romeinse recht was volkomen formeel. De maatstaf voor het al of niet rechtvaardige van een oorlog was gelegen in de vraag, of een oorlogsverklaring al dan niet tot stand was gekomen volgens de geldende voorschriften.

De christenen aanvaardden dit formele standpunt: de oorlog moet door de wettige overheid verklaard worden volgens de geldende voorschriften. Maar daarnaast legden zij de nadruk op het materiële. De oorlog moest gevoerd worden voor een rechtvaardig doel: wegens rechtschennis of tot rechtsherstel of tot noodzakelijke zelfverdediging. Bovendien werd de eis gesteld, dat de oorlog gevoerd werd op een rechtvaardige wijze: de geboden van God mochten niet op non-actief worden gezet. Wij danken deze theorie over de rechtvaardige oorlog aan Augustinus. Zij werd in de Rooms-katholieke Kerk overgenomen door Thomas van Aquino en in de Protestantse kring door Luther en Calvijn. Op scherpzinnige wijze werd ze uitgewerkt door Hugo de Groot. Gedurende vele eeuwen werd zij door de christenen aanvaard. Steeds meer christenen geven deze

theorie echter prijs, omdat zij naar hun overtuiging buiten de werkelijkheid staat.

Ik denk nu niet aan ^{Is} kritiek, die op deze theorie van de zijde de juristen geïnteresseerd wordt. Die kritiek luidt, om te weten of een oorlog rechtvaardig of onrechtvaardig is, is een objectieve afbakening van de rechten der staten onmisbaar, die echter niet door de staat zelf kan geschieden, daar deze dan eigen rechter zou spelen. Zij is slechts mogelijk in een georganiseerde statengemeenschap, waar de rechtshandhaving uit de handen van de individuele staat is genomen. Maar in zo'n gemeenschap past de term rechtvaardige oorlog niet meer. Er is slechts plaats voor een agressieverbod en voor economische en militaire sancties.

Deze kritiek raakt niet de zedelijke geoorlofdheid van de oorlog in materiële zin. Militaire sancties kunnen immers in wezen aan een oorlog gelijk zijn.

Ik denk veel meer aan de kritiek, die vanuit het christelijk geloof op de theorie van de rechtvaardige oorlog geïnteresseerd wordt: de rechtvaardige oorlog is een theoretische constructie. Ze bestaat in de werkelijkheid niet. Steeds meerderen zien in dat het een volstrekte onmogelijkheid is, in de oorlog de geboden van God te gehoorzamen. Het oorlogsbedrijf als zodanig betekent een gruwelijke schending van Gods geboden.

Verdediging van de rechtvaardige oorlog

Er zijn er intussen nog, die aan de oude theorie vasthouden en menen, dat de oorlog als bedrijf niet behoeft te betekenen, dat men aan de geboden van God ongehoorzaam is. Ik denk aan de opvattingen, zoals men die veelal vindt in orthodoxe kring, voor zover men daar behoort tot de Antirevolutionnaire Partij of de Christelijk Historische Unie. Ik denk ook aan de beschouwingen van een man als Karl

Barth, zoals men die vinden kan in het laatste deel van zijn „Dogmatik“.

Men kan deze opvatting onwerkelijk vinden, omdat zij geen rekening houdt met wat oorlog in de praktijk betekent. Men kan deze opvatting ook waarderen, omdat zij uitgaat van de veronderstelling, dat wij als christenen alleen oorlog mogen voeren, indien wij de oorlog zien als dienst van God, maar nooit indien wij oorlog als een zondig en goddeloos bedrijf beschouwen. Op de Wereldconferentie van Kerken, in 1948 te Amsterdam gehouden, waardeerden de meesten de oorlog als zonde. Nochtans meenden zij, dat wij in een bepaalde situatie oorlog moeten voeren. Dit is ook de overtuiging van de op het ogenblik toonaangevende figuren in de Hervormde Kerk.

Prof. Scholten heeft dit standpunt bij verschillende gelegenheden aldus verdedigd: Recht veronderstelt geweld, en dus gaat het altijd om de vraag van meer of minder. Naar het Evangelie geoordeeld, is iedere deelneming aan oorlog zonde, maar naar het Evangelie geoordeeld, is iedere gewelddaad zonde. Het recht breekt zich in onze gevallen wereld vaak baan met behulp van het onrecht. Zo was het in 1940 het geval: terwille van de rechtsverwezenlijking moest het onrecht — de oorlog — aangenomen worden.

Hier komt dan de vraag aan de orde, of het doel de middelen heiligt. Prof. Heering meent, dat dit niet het geval is, al drukt hem zwaar het besef, dat wie in deze wereld van geweld en onrecht de oorlog afwijst, verdrukte groepen aan de overweldigende prijs geeft.

Prof. Scholten oordeelt anders. Er is een noodrecht, en een op zichzelf verwerpelijk middel kan door een gevolg van hogere waarde ophouden verwerpelijk te zijn. Dan wordt onrecht, gebruikt tot een heilig doel, tot recht gemaakt.

Vragen

De radicale antimilitairisten echter vrezen, dat op deze wijze de christelijke ethiek en het christelijke leven worden uitgehold. Zij